

درس های جنگ مدرن
جنگ ایوان و عراق - جلد ۲

آنتونی کورزمن، ابراهام واگنر

مترجم: حسین یکتا

[illegible]

۹۷۸-۶۰۰-۹۲۰

The lessons of m

شماره کتابخانه ملی: ۲۱۸۸۸۲
 ۳۵۰/۲
 ۱۳۸۹
 UET/545
 Wagner, Abraham R. کتاب: حسین، ترجمه
 ۱۳۸۱، مقدمه نویسنده
 رده بندی دیویی: ۳۵۰/۲
 رده بندی کنگره: ۳۵۰/۲
 شماره کتابخانه ملی: ۲۱۸۸۸۲

THE LESSONS OF MODERN WAR
VOLUME II
THE IRAN-IRAQ WAR

Anthony H. Cordesman & Abraham R. Wagner

Westview Press Boulder & San Francisco

1990

درس‌های جنگ مدرن
جنگ ایران و عراق - جلد ۲

نشر مرز و بوم

نویسندگان: آنتونی کوردزمن، ابراهام واگنر

مترجم: حسین یکتا

ناظر ترجمه: عبدالمجید حیدری

مقدمه و توضیحات: دکتر حسین علایی

ویرایش: گودرز نوروزی، زهرا گل محمدی

صفحه‌بندی: سیدهادی خاوشی

طراح جلد: مهدی باقری

چاپ: عقیلی

چاپ اول: ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۱۰-۹۲۵۸۳-۱-۴

کلیه حقوق متعلق به نشر مرز و بوم است.

نشر مرز و بوم، تلفن: ۶۶۴۹۷۲۲۷

فهرست مطالب

۱۳	پیش‌گفتار
۱۵	مقدمه‌ی ترجمه‌ی فارسی

فصل نهم

۴۰۰ ی ششم جنگ

تداوم جنگ فرسایشی و ورود غرب به جنگ خلیج فارس | مارس تا دسامبر ۱۹۸۷ | سند ۱۳۶۵ تا آذر ۱۳۶۶ ش

۳۱	اهمیت روزافزون جنگ در دریا
۳۲	ایران به دنبال راه‌های جدیدی برای جنگ نفتکش‌ها
۳۷	استفاده‌ی ایران از موشک‌های کرم ابریشم
۴۳	تقاضای کویت برای حرکت نفتکش‌هایش تحت پرچم [آمریکا]
۵۰	تبرّد برای گسترش نفوذ در خلیج فارس
۵۱	جنگ زمینی کم‌شدت در اواسط ۱۹۸۷ ۱۳۶۶ ش
۵۳	حمله به کشتی آمریکایی استارک
۶۸	اسکوروت نفتکش‌ها از سوی آمریکا و حادثه‌ی ناو بریجتون
۷۲	حملات کم‌شدت‌تر در شمال
۷۵	تأثیر تلاش‌های صلح سازمان ملل متحد
۷۹	آغاز عملیات نصب پرچم آمریکا
۹۲	گسترش عملیات میزبازی ایران و پیوستن نیروهای اروپایی به آمریکا
۱۲۰	حادثه‌ی ایران‌آجر
۱۴۰	حملات موشکی ایران به کویت
۱۶۵	پی‌نوشت‌ها

فصل دهم

حملات عراق، مداخله‌ی غرب و تحمیل آتش‌بس

سپتامبر ۱۹۸۷ تا مارس ۱۹۸۹ | شهریور ۱۳۶۶ تا اسفند ۱۳۶۷ ش

۱۸۱	شروع مرحله‌ی نهایی جنگ
۱۸۲	آمادگی عراق برای اجرای حملات تهاجمی
۱۸۹	اشتباهات سیاسی و راهبردی ایران
۱۹۱	تلاش‌های جدید ایران برای جذب نیرو و تأمین تسلیحات با تأکید بر نبرد در جبهه‌ی شمالی
۱۹۸	نبرد در جبهه‌ی شمالی در اواخر سال ۱۹۸۷ [۱۳۶۶ ش]
۱۹۹	آغاز مجدد نبرد در سال ۱۹۸۸ [۱۳۶۷ ش]
۲۰۱	تبدیل جنگ شهر به جنگ موشکی
۲۱۰	آغاز نبردهای زمینی جدید در جبهه‌ی شمالی
۲۱۲	استفاده از سلاح‌های شیمیایی و تشدید خشونت در جنگ
۲۱۶	تحولات جدید در جنگ شهرها
۲۱۷	بازپس‌گیری فاو از سوی عراق
۲۲۲	درگیری‌های آمریکا و ایران در دریا
۲۳۳	بازپس‌گیری شلمچه و مناطق اطراف بصره
۲۳۸	وضعیت مبهم جبهه‌ها
۲۴۵	حملات عراق به مهران و مجنون
۲۵۱	درگیری جدید آمریکا با ایران و سرنگونی پرواز شماره‌ی ۶۵ ایران
۲۵۹	حملات عراق در جبهه‌ی مرکزی و واداشتن ایران به پذیرش آتش‌بس
۲۶۸	صلح سرد: پیامد آتش‌بس
۲۷۶	پی‌نوشت‌ها

فصل یازدهم

بازنگری سیستم فرماندهی، کنترل، ارتباطات

و اطلاعات (C3I) و مدیریت جنگ

۲۸۷	مشکلات ایران و عراق در فرماندهی عالی جنگ
۲۹۰	فناوری‌های ارزیابی تهدید و سیستم‌های هشدار و مراقبت
۲۹۲	معضل اطلاعات نظامی
۲۹۴	حس‌گرهای پدافند هوایی
۲۹۷	نیاز به هواپیماهای آواکس و امکانات ماهواره‌ای
۳۰۰	سیستم کارآمد و امن فرماندهی، کنترل، ارتباطات و اطلاعات
۳۰۶	پی‌نوشت‌ها

فصل دوازدهم رسته‌های مرکب و جنگ زمینی

۳۰۹	جنگ زمینی
۳۱۱	رسته‌های مرکب
۳۱۴	پیاده‌نظام در جنگ ایران و عراق
۳۱۴	مشکلات عراق در خصوص پیاده نظام
۳۱۷	تأکید زود هنگام ایران بر نیروی پیاده
۳۲۱	بهبود تدریجی کارایی نیروهای پیاده سپاه پاسداران
۳۲۲	نقاط ضعف و قوت تاکتیک‌های نیروهای پیاده ایران
۳۲۵	محدودیت‌های تاکتیک‌های امواج انسانی
۳۲۶	آثار جانبی امواج انسانی بر نیروهای اعزامی کشورهای غربی
۳۲۹	تانک‌ها، خودروهای زرهی و بال‌گردها
۳۲۹	قوای زرهی ایران
۳۳۱	قوای زرهی عراق
۳۳۳	درس‌ها و تاکتیک‌های زرهی
۳۳۹	سایر خودروهای زرهی
۳۴۱	تأثیر بال‌گردهای هجومی بر قوای زرهی
۳۴۴	سلاح‌های هدایت شونده دقیق و مهمان‌مینه ویژه
۳۴۴	استفاده‌ی ایران از موشک‌های هدایت شونده دقیق
۳۴۶	استفاده‌ی عراق از موشک‌های هدایت شونده ضد تانک
۳۴۸	موشک‌اندازها
۳۴۹	توپ‌خانه و موشک‌اندازهای چند پیکانه [کاتیوشا]
۳۵۰	استفاده عراق از توپ‌خانه
۳۵۱	استفاده‌ی ایران از توپ‌خانه
۳۵۳	درس‌ها و موضوعات فنی
۳۵۷	مین‌ها و موانع
۳۶۲	سیستم‌های هدف‌یابی در شب و در اوضاع گوناگون جوی
۳۶۴	آمداد و نظام‌های آمادی
۳۶۹	پی‌نوشت‌ها

فصل سیزدهم جنگ‌های هوایی و موشکی و سلاح‌های کشتار جمعی

۳۷۵	جنگ‌های هوایی و موشکی
۳۷۷	سیستم‌های فرماندهی، کنترل، ارتباطات و اطلاعات (C3I)؛ مدیریت جنگ (BM) و کنترل و هشدار هوایی (AC&W).

۳۸۱	موشک‌های زمین به هوا
۳۸۷	آتشبار ضد هوایی
۳۹۲	قابلیت‌ها و قدرت هوایی
۳۹۶	هواپیماهای عراق
۴۰۸	هواپیماهای ایران
۴۱۲	نبرد هوایی
۴۱۷	پشتیبانی نزدیک هوایی
۴۲۳	عملیات نبردهای هوایی بازدارنده
۴۲۶	عملیات نای نبردی
۴۲۷	بمباران‌های راهبردی ایران علیه اهداف اقتصادی
۴۲۸	بمباران‌های راهبردی عراق علیه اهداف اقتصادی
۴۳۰	بمباران‌های راهبردی ایران و عراق علیه اهداف شهری یک‌دیگر
۴۳۰	تأثیرات کلی حملات ایران عراق در جنگ نفت
۴۳۵	عملیات شناسایی هوایی و تشخص دراز از دشمن
۴۳۷	بال‌گردها
۴۴۱	عملیات مرکب
۴۴۳	راکتها و موشک‌های زمین به زمین
۴۵۸	سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیک و سیستم‌های دفاعی
۴۵۸	اقدامات عراق برای دستیابی به سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیک
۴۶۶	تلاش‌های ایران برای دستیابی به سلاح‌های شیمیایی
۴۶۹	کاربرد سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیک در جنگ ایران و عراق
۴۷۸	سلاح‌های هسته‌ای
۴۷۸	تلاش عراق برای دستیابی به سلاح‌های هسته‌ای
۴۸۰	تلاش‌های ایران برای دستیابی به سلاح‌های هسته‌ای
۴۸۳	پی‌نوشت‌ها

فصل چهاردهم

جنگ نفتکش‌ها و درس‌های جنگ دریایی

۴۹۵	جنگ نفتکش‌ها و جنگ دریایی
۴۹۷	عملیات‌های دریایی و جنگ نفتکش‌ها
۴۹۸	آغاز جنگ نفتکش‌ها و تأثیر اولیه آن: ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۴ [۶۳ - ۱۳۵۹ش]
۵۱۳	تأثیر نهایی جنگ نفتکش‌ها: ۱۹۸۴ تا ۱۹۸۸ [۶۷ - ۱۳۶۳ش]
۵۲۰	تحولات احتمالی در تهدیدهای جهان سوم نسبت به کشتی‌های تجاری
۵۲۱	محافظت از کشتی‌های تجاری

۵۲۴	حمله به ناو آمریکایی استارک و درس‌هایی برای جنگ در سطح
۵۲۴	شرایط زمینه‌ساز حمله به ناو استارک
۵۲۷	حوادثی که ناو استارک را آسیب‌پذیر کرد
۵۳۱	خسارت، کنترل خسارت، اطفای حریق
۵۳۳	موضوع خطای انسانی
۵۳۶	نقش خلبان عراقی
۵۳۸	درس‌های اصلی حادثه‌ی ناو استارک
۵۴۰	ناو بریجتون و جنگ مین
۵۴۲	زمینه‌ی حمله
۵۴۴	نقاط ضعف آمریکا در عملیات اسکورت
۵۴۵	نقاط ضعف ماهوی نیروهای جنگ مین آمریکا
۵۴۹	طرح‌ریزی برای حمله به ناو ایران
۵۵۱	استفاده از نقش‌ها در حفاظت از نیروی دریایی آمریکا
۵۵۲	درس‌های حادثه‌ی بریجتون
۵۵۷	درس‌های برگرفته از عملیات اسکورت
۵۶۰	کارکرد کلی عملیات اسکورت نقش‌ها
۵۶۲	برخوردهای نظامی در طول عملیات اسکورت و گفتگوها
۵۶۶	ضرورت وجود متحدان
۵۶۸	ضرورت ابتکار و نوآوری
۵۷۳	ناو آمریکایی وینستون و انهدام پرواز شماره‌ی ۶۵ ایران ایر
۵۷۴	حوادثی که به سقوط پرواز ۶۵۵ ایران ایر انجامید
۵۷۹	محیط درگیری
۵۸۳	نتایج تحقیقات نیروی دریایی آمریکا
۵۸۶	درس‌های ساقط کردن پرواز ۶۵۵ ایران
۵۸۹	پی‌نوشت‌ها

فصل پانزدهم

نتیجه‌گیری

۵۹۹	درس‌های بزرگ جنگ ایران و عراق
۶۰۴	آینده ایران و عراق
۶۰۷	ابهامات نظامی و راهبردی
۶۱۰	پیشرفت ایران و عراق در دستیابی به سلاح‌های کشتار جمعی

فهرست جدول، نمودار و نقشه

جدول ۱-۹	تعداد حملات عراق و ایران به کشتی‌ها در خلیج فارس [از سال ۱۹۸۴ تا ۳۰ ژوئن ۱۹۸۷] [۱۳۶۳ تا ۹ تیر ۱۳۶۶ ش]	۳۲
جدول ۲-۹	سیستم‌های موشکی چینی تأثیرگذار بر جنگ ایران و عراق و صادرات تسلیحات این کشور به جهان سوم	۴۰
نقشه ۱-۹	موانع مناطق ممنوعه و محل حمله به ناو آمریکایی استارک	۵۴
جدول ۳-۹	نیروهای مستقر در خلیج فارس [و دریای عمان در جولای ۱۹۸۷]	۸۰
جدول ۴-۹	تعداد کشتی‌های غرق [تا ۱۵ اکتبر ۱۹۸۷] [۲۴ مرداد ۱۳۶۶ ش] در خلیج فارس [و دریای عمان، مستقر بودند]	۹۷
جدول ۵-۹	تعداد کشتی‌های غرق که [تا اکتبر ۱۹۸۷] [۲۹ شهریور ۱۳۶۶ ش] در خلیج فارس [و دریای عمان مستقر بودند]	۱۱۳
جدول ۶-۹	میزان تولید نفت ایران و عراق از اکتبر ۱۹۸۶ تا فوریه ۱۹۸۸ [مهر ۱۳۶۵ تا بهمن ۱۳۶۷ ش]	۱۲۷
جدول ۷-۱-۹	اهداف مورد حمله در جنگ تا ۲۰ سپتامبر ۱۹۸۷ [۲۰ مهر ۱۳۶۶ ش]	۱۳۷
جدول ۷-۲-۹	حملات ایران به کشتی‌ها با مین و موزک کربلای مستقر در خلیج فارس	۱۳۹
جدول ۸-۹	الگوی حملات ایران و عراق در جنگ نفتکش‌ها از سال ۱۹۸۰ تا ۱۳۶۳ ش]	۱۶۰
جدول ۱-۱-۱۰	حملات مؤثر بر جنگ نفتکش‌ها و جنگ شهرها در سال ۱۹۸۰ براساس گزارش‌های ایران و عراق	۲۰۴
جدول ۲-۱-۱۰	حملات مؤثر بر جنگ نفتکش‌ها و جنگ شهرها در سال ۱۹۸۸ براساس گزارش‌های ایران و عراق	۲۰۵
مودار ۱-۱۲	استعداد رزمی نسبی نیروها در سال ۱۹۸۰	۳۱۹
مودار ۲-۱۲	استعداد رزمی نسبی نیروها در سال ۱۹۸۵	۳۱۹
جدول ۱-۱۲	توان پرسنی نیروهای مسلح	۳۲۰
مودار ۱-۱۳	تغییر استعداد هوایی ایرانی‌ها و عراقی‌ها در فاصله سال‌های ۱۹۸۰-۱۹۸۵	۳۹۵
نقشه ۲-۱۳	پایگاه‌های هوایی و مراکز پدافند هوایی ایران و عراق	۴۱۸
مودار ۳-۱۳	تولید نسبی نفت ایران و عراق از سال ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۸ و توان گسترش خطوط لوله‌های نفتی	۴۳۲
مودار ۴-۱۳	تأثیرات حملات هوایی عراق بر میزات تولید نفت ایران در سال‌های ۱۹۸۷ و ۱۳۶۵ و ۱۳۶۶ ش]	۴۳۳
جدول ۵-۱۳	عوامل شیمیایی عمده‌ای که احتمالاً در جنگ ایران و عراق استفاده شده‌اند	۴۶۹
جدول ۱-۱۴	خلاصه‌ای روزشمار جنگ نفتکش‌ها	۵۰۰
جدول ۲-۱۴	موشک‌های هوا به کشتی مؤثر در جنگ خلیج فارس]	۵۱۳
جدول ۳-۱۴	نمونه‌ی حملات در جنگ نفتکش‌ها ۸۸ [۶۷-۱۳۶۰ ش]	۵۱۶
جدول ۴-۱۴	تغییرات نیروهای آمریکایی درگیر در عملیات ارسن وبل از ژوئن ۱۹۸۷ تا می ۱۹۸۸	۵۷۱
جدول ۱-۱۵	پیشرفت ایران و عراق در دست‌یابی به سلاح‌های کشتار جمعی	۶۱۲

پیش گفتار

از ریژگی‌های عصر جدید گستردگی، شناوری و تنوع اطلاعات است که آن را یکی از الزامات عصر جهانی شدن می‌دانند. شناوری اطلاعات و پیدایش اطلاعات جدید، سازه‌های تحلیلی و حتی گفتمانی کنونی را به چالش می‌کشند و با دگرگونی مرزها، دیگر هیچ قرائتی را به رسمیت نمی‌شناسند. اسرار و اطلاعات فرحفتن محلی، ملی و فراملی، یکی پس از دیگری سر برآورده و تحلیل‌های سنتی، یک‌جانبه و رسمی درباره‌ی یک حادثه را به بازیگری وامی‌دارند.

گذر زمان و بهره‌گیری فزاینده از فناوری‌های نوین نیز تغییر و دگرگونی در روایت‌های تاریخی را سرعت بخشیده و بازخوانی تاریخ را به امری الزام‌آور تبدیل کرده است. اکنون در دورانی به سر می‌بریم که در آن فراروایت‌ها رنگ باخته و بسیاری از تحلیل‌ها و برداشت‌های تثبیت شده درباره‌ی حوادث تاریخی به تجدید نظر دچار شده‌اند. گرایش به درک و شناخت جدید از پدیده‌های تاریخی و تمایل به سوی فرهنگ و باورهای دینی، شرايطی را رقم زده است که در آن باید به دیدگاه‌ها و تحلیل‌های جدید، یا بهتر بگوییم به دیدگاه‌ها و تحلیل‌های متضاد، متغایر و متعارض توجه کنیم و از آن‌ها برای رسیدن به درک و باورهای هویت‌ساز بهره ببریم. مراجعه به آرا و نظریات دیگران درباره‌ی تحولات تاریخی، حداقل این مزیت را دارد که در آن، دیدگاه‌ها و نظریات خودی صیقل خورده و ضعیف‌ها و کاستی‌های آن روشن و برطرف می‌شود.

جنگ عراق علیه ایران از جمله حوادث تاریخی است که در سطح ملی ایران، سطح ملی عراق و سطوح منطقه‌یی و بین‌المللی تأثیراتی شگرف به جای گذاشته است. اگر مفروض یا حتی متغیر مستقل جنگ هشت ساله‌ی عراق و ایران را انقلاب اسلامی بدانیم، ابعاد این تأثیر بنیادین و هویت‌ساز بیش‌تر نمایان خواهد شد. تحولاتی مانند سقوط نظام بعثی عراق و دیکتاتوری همچون صدام، فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، ورود به آستانه‌ی نوسازی نظام‌های سیاسی منطقه، شروع دور جدیدی از مبارزات مردم فلسطین علیه حکومت صهیونیستی، رشد و گسترش تحولات خاور میانه مذهبی و ... را اگر نگوییم به‌طور مستقیم تحت تأثیر جنگ ایران و عراق قرار می‌دهند، جرئت می‌توان گفت که از پیامدهای این تحول بزرگ هستند. بنابراین فرهنگ‌سازی، تلاش برای غنی‌سازی ادبیات حوزه‌ی مطالعات جنگ ایران و عراق از جمله اهداف کلانی است که پرداختن به آن، برای زمینه‌سازی و دستیابی به هویت و رفیع ملی، کاملاً ضرورت دارد. بر این اساس، نشر مرز و بوم در صدد برآمد تا آثار را در زمینه جنگ ایران و عراق منتشر کند. آثاری که هم از نظر جامعیت تحلیل و هم از نظر اطلاعات مندرج در آن‌ها چندان مورد تأیید مراکز مطالعاتی و تحقیقاتی داخل کشور نیستند، اما دارای قوت‌هایی هستند که می‌توانند نگرش کارشناسان و تحلیل‌گران داخلی را عمق و وسعت ببخشند. این اقدام را با اهداف زیر می‌توان کاملاً موجه، منطقی و ضروری دانست:

۱. آشنایی با دیدگاه‌ها و نظریات دیگران درباره‌ی جنگ ایران و عراق.

۲. شناخت قوت‌ها و ضعف‌های تحلیل‌های جنگ ایران و عراق.

۳. آگاهی از میزان صحت اطلاعات و اخبار منتشر شده درباره‌ی این جنگ و در صورت نیاز اصلاح آن‌ها.

۴. اطلاع از توانمندی تحلیل‌گران خارجی در خصوص تحلیل رویدادهای ایران و در نتیجه سنجش تحلیل رویدادهای دیگر.

۵. عمق و وسعت بخشیدن به تحلیل‌های داخلی درباره‌ی جنگ ایران و عراق.

۶. پاسخ به شبهات و ابهاماتی که تحلیل‌گران خارجی درباره‌ی جنگ ایران و عراق بیان می‌کنند.

۷. جلوگیری از تحریف تاریخ جنگ هشت ساله‌ی ایران و عراق.

۸. شناخت ضعف‌ها و قوت‌های خودی از نگاه دیگران.

نشر مرز و بوم کار خود را با ترجمه‌ی آثاری آغاز کرده است که کارشناسان و تحلیل‌گران خارجی درباره‌ی جنگ ایران و عراق نوشته‌اند. ناشر با اذعان به این نکته که این‌گونه کتاب‌ها به قلم کسانی به نگارش درآمده است که از عرصه‌ی جنگ و تحولات داخلی دو کشور یا حداقل ایران دور بوده، دسترسی آنان به اطلاعات دقیق و موثق جنگ مشکل بوده است، قضاوت درباره‌ی این آثار را به خوانندگان محترم واگذار می‌کند.

گفتنی است که کارشناسان خارجی در بررسی جنگ ایران و عراق اهداف مختلفی را دنبال می‌کنند: بهره‌گیری از نتایج و درس‌های این جنگ برای استفاده در جنگ‌ها و بحران‌های آینده؛ نگاهی از چگونگی عملکرد تجهیزات، تسلیحات و مهمات به کار رفته، برای رفع کاستی‌های آن‌ها یا استفاده‌ی بهینه از آن‌ها؛ بررسی علل موفقیت‌ها و شکست‌های دو طرف درگیر برای بهره‌گیری از آن؛ تجزیه و تحلیل علل ناکامی عراق با وجود پیشانی همه‌جانبه‌ی همه‌ی قدرت‌های بزرگ از این کشور؛ بررسی دلایل تسلیم نشدن نیروی اسلامی ایران با وجود قرارگرفتن زیر شدیدترین فشارهای نظامی، سیاسی، اقتصادی، تبلیغاتی و روانی؛ استفاده‌ی تبلیغاتی یا توجیه کردن حمایت از عراق در دوران جنگ؛ و ...

از این کارشناسان و نویسندگان هر چند عده‌یی به دلیل دریافت اطلاعات ناقص، نادرست یا غلط، یا به دلیل وابستگی به دولت‌های حامی حکومت عراق، یا ... به بیراهه رفته‌اند یا به تحریف دچار شده‌اند، اما در مجموع این آثار برای محققان ژرف‌اندیش مفید و قابل بهره‌برداری است. به خصوص برای کسانی که از نزدیک در صحنه‌های نظامی یا عرصه‌های سیاسی این واقعه‌ی بزرگ حاضر بوده‌اند یا مسئولیتی در آن داشته‌اند، ضروری است که دیدگاه و قضاوت دیگران را در این باره بدانند و از نکاتی که از نظر آن‌ها پنهان مانده است، بهره ببرند.

کتاب حاضر ترجمه‌ی جلد دوم کتاب زیر است:

THE LESSONS OF MODERN WAR, VOLUME II: THE IRAN-IRAQ WAR

- جلد دوم، از فصل نهم تا پانزدهم متن انگلیسی کتاب را در بر می‌گیرد. محققان و علاقه‌مندان عزیز در مطالعه‌ی کتاب به چند نکته دقت فرمایند:
۱. به‌طور کلی مطالب هر کتاب بیان دیدگاه‌های نویسنده‌ی آن کتاب است و حتی در کتاب‌هایی نیز که صرفاً به درج رخداد‌های یک حادثه یا واقعه پرداخته شده است، نمی‌توان مطالب آن و چگونگی تنظیم مطالب را عاری از دخالت دیدگاه‌های مؤلف دانست؛ به خصوص در کتاب حاضر که اخبار اطلاعات با تفسیر و تحلیل توأم است.
 ۲. با توجه به ملاحظات برخی مطالب کتاب با واقعیات، در پانوشت‌ها توضیحاتی داده شده است. رحمت اصلی این توضیحات را جناب آقای دکتر حسین علایی کمیته‌اندکشی است که توضیح همه‌ی مغایرت‌ها و موارد غیرواقعی میسر نیست.
 ۳. نویسندگان کتاب ظاهراً ادعای بی‌طرفی نکرده‌اند و جانب‌داری آن‌ها از طرف‌های مقابل ایران به خصوص آمریکا، غرب و عراق در موارد متعددی آشکار است.
 ۴. به دلیل کیفیت پایین نمودارها و نقشه‌ها در کتاب اصلی، همه‌ی نمودارها و نقشه‌ها مطابق نسخه‌ی اصلی کتاب بازسازی و ترجمه شده و در این کتاب آمده است. البته اطلاعات موجود در این نمودارها و نقشه‌ها برابر است با آنچه در نسخه‌ی اصلی آمده و نادرست بودن احتمالی برخی از این اطلاعات، مثلاً دقیق نبودن نام‌گذاری برخی نقاط جغرافیایی یا آمارهای ارائه شده، مربوط به نویسندگان کتاب است.
- در آخر از همه‌ی کسانی که در مراحل مختلف ترجمه، نظارت، اصلاح و ویرایش و نیز در مراحل مختلف آماده‌سازی و تولید کتاب همکاری کرده‌اند سپاس‌گزاری و تشکر می‌شود.

مقدمه‌ی ترجمه‌ی فارسی

جلد دوم کتاب درس‌های جنگ مدرن از فصل نهم شروع می‌شود و تا فصل پانزدهم ادامه می‌یابد. بخش عمده‌ی این جلد، به ذکر وقایع دو سال پایانی جنگ از جمله "نبرد نمنکن‌ها" و "مداخله‌ی نظامی امریکا و بعضی از کشورهای اروپایی از جمله انگلستان و فرانسه به نفع عراق در خلیج فارس" اختصاص یافته است. حوادث اتفاق افتاده در فاصله‌ی دی ماه ۱۳۶۵ تا اواخر تیر ماه ۱۳۶۷ فصل مهمی از نتایج جنگ است. زیرا در این دوره است که مداخله‌ی نظامی امریکا و متحدین غربی‌اش به نفع عراق در خلیج فارس صورت می‌گیرد و جنگ در ابعاد شهری، دریایی، شیمیایی و زمینی به شدت توسعه می‌یابد. پذیرش قطع‌نامه‌ی ۵۹۸، رسد وی ایران و برقراری آتش بس بین دو کشور نقطه‌ی پایان این دور است. در جلد دوم به عملیات‌های انجام شده توسط ایران در سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۶۶ از جمله عملیات‌های کربلای ۵ و والفجر ۱۰ و نیز تهاجمات عراق در سال ۱۳۶۷ آخر جنگ اشاره شده است. البته نویسندگان به ابعاد گسترده‌ی جنگ شهرها نسبت به سایر وقایع جنگ، توجه زیادی نمی‌کنند. "تجربه‌ها و درس‌ها"ی تاکتیکی عملیات‌های زمینی، دریایی، هوایی، موشکی، پدافند هوایی و شیمیایی مطالب دیگری است که در جلد دوم به آن پرداخته شده است. البته منظور از درس‌ها، تجربیاتی از جنگ عراق با ایران است که می‌تواند مورد استفاده‌ی ارتش و نظامیان امریکا برای درگیری‌های آینده قرار گیرد. در این کتاب

همچنین به تشریح نقاط ضعف و قوت نیروهای مسلح ایران، ارتش عراق و نیز مشکلات مداخله‌ی نظامی امریکا در خلیج فارس طی جنگ تحمیلی پرداخته می‌شود و رهنمودهایی کلی برای ارتش امریکا ارائه می‌شود.

در فصل نهم از توجه جدی عراق به جنگ در خلیج فارس سخن به میان آمده است و حمله به پایانه‌ها و تأسیسات نفتی ایران در جزیره‌ی خارک و توسعه‌ی جنگ نفتکش‌ها با استفاده‌ی مداوم از موشک‌های اگزوسه‌ی فراسوی و خسارات وارد شده به ایران شرح داده شده است. نویسندگان در این فصل توضیح می‌دهند که هرگاه عراق در جبهه‌های جنگ زمینی تحت فشار نظامی ایران قرار می‌گرفت و احساس می‌کرد شانسی برای برقراری آتش بس وجود ندارد و نیز زمانی که احساس می‌کرد با گسترش جنگ در دریا می‌تواند فشار نظامی غرب بر ایران را افزایش دهد، می‌کوشید با حمله به نفتکش‌ها در خلیج فارس دامنه‌ی جنگ را گسترش داده و آن را تشدید کند. آنگاه در مورد این که چگونه ایران برای بازداشتن عراق از توسعه‌ی حمله به نفتکش‌ها وادار به واکنش و انجام عملیات مقابله به مثل شد نیز مطالبی بیان می‌شود. شیوه‌های مقابله به مثل ایران که با استفاده از "جنگنده‌های نیروی هوایی"، "ناوهای نیروی دریایی"، "قایق‌های تندرو"، "موشک‌های کرم ابریشم" و "جنگ مین" صورت می‌گرفت نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و نقاط قوت و ضعف آنها بیان شده است. سپس به تقاضای کویت از امریکا و شوروی برای تحت پوشش قرار دادن نفتکش‌های این کشور پرداخته و حضور ناوگان جنگی امریکا و پیوستن کشتی‌های مین روب و جنگی کشورهای اروپایی به ایالات متحده در حمایت از عراق تشریح می‌شود. البته حجم حملات عراق به کشتی‌ها همیشه بیشتر از میزان مقابله به مثل ایران بوده است که این نکته مورد اذعان نویسندگان است. در فصل نهم، علت اصلی موفقیت عراق در حمله به نفتکش‌ها در همه‌ی نقاط خلیج فارس و تنگه‌ی هرمز، واگذاری هواپیماهای

میراژ به همراه موشک‌ها و بمب‌های مربوطه توسط دولت فرانسه به صدام حسین برشمرده می‌شود. در ادامه به چگونگی اسکورت کشتی‌ها و اصابت اولین نفتکش‌های تحت پرچم‌های شوروی و آمریکا به مین‌های دریایی به رغم محافظت از سوی کشتی‌های جنگی دو ابرقدرت، پرداخته می‌شود و از سرافکنندگی این دو غول نظامی آن دوره از جهان در برابر افکار عمومی سخن به میان می‌آید. اعزام کشتی‌های هلندی و بلژیکی در قالب یک ناوتیپ به خلیج فارس که عمدتاً برای مین روبی صورت گرفته است و مشکلات آنها در مورد توجه قرار گرفته و ناکارآمدی آنها در کشف حتی یک مین در مدت زیادی از ماه ریتشان توضیح داده می‌شود. این در حالی است که تا آن زمان تعداد مین‌های دریایی از سوی کشتی‌های جنگی آمریکا، انگلیس و فرانسه کشف و حذف شده بود. با افزایش کشتی‌های نظامی، در مجموع تعداد کشتی‌های جنگی آمریکا در خلیج فارس ۳۵ فروند و تعداد شناورهای کشورهای متحد آمریکا هم ۳۵ فروند ذکر شده است. البته در نهایت تعداد کشتی‌های نظامی کشورهای غربی تنها ۱۰ فروند و ۴۰ فروند رسید ولی بار اصلی حضور کشتی‌های جنگی و عملیات اسکورت همچنان بر دوش ارتش آمریکا بود. در بررسی‌های به عمل آمده به زبان هزینه‌ی اسکورت کشتی‌های تحت پرچم آمریکا تنها برای نیروی دریایی این کشور سالانه ۲۰۰ میلیون دلار برآورد شده است. در این فصل به اقدامات مشترک نیروی دریایی سپاه در انجام عملیات‌های مقابله به مثل و نیز برپایی مائنر شهادت در تنگه‌ی هرمز که در شهریور ماه سال ۱۳۶۵ انجام شد نیز اشاره شده است. همچنین تلاش‌های گسترده‌ی عراق برای وارد کردن ضربات اساسی به تأسیسات نفتی جزیره‌ی خارک جهت جلوگیری از صادرات نفت ایران و اقدامات پدافندی مؤثر جمهوری اسلامی برای محافظت از این جزیره در برابر تهاجمات مکرر و مداوم نیروی هوایی عراق و وارد شدن تلفات سنگین به جنگنده‌های عراقی، مورد توجه قرار گرفته است. در توضیح

حملات عراق به تأسیسات نفتی و به نفتکش‌ها، نویسندگان مشخص می‌سازند که نیروی هوایی عراق تقریباً نتوانسته است صادرات نفت ایران را مختل کند و همیشه صادرات نفت ایران با میزان متفاوت برقرار بوده است. در این فصل چگونگی حملات نظامی آمریکا به کشتی باری ایران اجر مربوط به نیروی دریایی ارتش، قایق‌های تندروی سپاه و سکوهای نفتی ایران در تش. یح شده است. تعداد کشتی‌های مورد اصابت در خلیج فارس تا اوایل مهر ماه ۱۳۶۶ تعداد ۳۷۵ فروند برآورد می‌شود ولی نویسندگان معتقدند که جنگ، نفتکش‌ها تأثیر اندکی بر روند تولید نفت ایران و عراق داشته است. در بررسی از این فصل به پرتاب موشک‌های ساحل به دریا به سمت بندر احمدی، نیز اشاره می‌شود که موجب واکنش آمریکا و حمله به سکوهای نفتی ایران شده است. از تصویب قطع‌نامه‌ی ۵۹۸ توسط شورای امنیت سازمان ملل و برنامه‌ی آمریکا برای فشار همه جانبه‌ی نظامی و سیاسی به ایران و تلاش ایالات متحده جهت تحریم تسلیحاتی ایران نیز در این فصل بحث می‌شود تا از تجارب آن برای ارتش آمریکا استفاده شود.

فصل دهم کتاب به حوادث چند ماه آخر جنگ به ویژه حملات ارتش عراق و نیروهای منافقین به مواضع قوای ایران و بازپس‌گیری مناطق تحت تصرف رزمندگان می‌پردازد و آن را مرحله‌ی جدیدی از جنگ می‌خواند. "تغییر شیوه‌ی جنگی ارتش عراق از دفاع ایستا به تهاجم"، "حضور نیروهای غربی در خلیج فارس"، "دیپلماسی ضعیف ایران" و "شکست‌های نظامی" از دلایل بروز این مرحله از جنگ برشمرده شده است. از دیدگاه نویسندگان، افزایش قابلیت‌های ارتش عراق از طریق تدابیری مانند گسترش توان هوایی با استفاده از هواپیماها و جنگ افزارهای فرانسوی، گسترش کمی یگان‌های زمینی، تمرینات گسترده‌ی آموزشی و بهبود سیستم فرماندهی و کنترل، حاصل شده است که از عوامل اصلی اصلاح مدیریت جنگ در جبهه‌ی عراق بوده است. از سوی دیگر از نگاه نویسندگان، کاهش میزان

پشتیبانی‌های مردمی از جنگ، نداشتن تسلیحات مدرن، طرح ریزی عملیات‌های نامناسب و انزوای سیاسی، از مشکلات سال آخر جنگ برای ایران بوده است. چنین وضعیتی موجب شده بود که عراق حتی از نظر تعداد نفرات پیاده نیز بر رزمندگان ایران برتری یابد به طوری که در مقابل ۶۰۰ هزار رزمنده‌ی ایرانی در جبهه‌ها، عراق ۹۰۰ هزار نیرو در اختیار داشت. البته نویسندگان از تاکتیک به کارگیری امواج انسانی توسط ایران یاد می‌کنند اما دلیل ناکارایی این انسان‌های شجاع را نمی‌توانند درک کنند. درک رزمندگان از جهنم آخرت و نوع تلقی آنها از پیروزی، عامل اصلی شجاعت و صلابت آنها در برابر هوای و بهز ارتش عراق بوده است. آنها به قرآنی معتقد بودند که می‌فرماید: "لَنْ يَنْفِكُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ تُكْمَلُ لَهُمْ لَكُمْغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ، وَبَيْنَ مَنْ أَوْ تُكْمَلُ لَهُمْ لَكُمْغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ" (آیات ۱۵۷ و ۱۵۸ سوره آل عمران) "اگر در راه خدا کشته شوید یا بمیرید، آمرزش و رحمت خدا از آنچه در این جهان گرد می‌آید بهتر است. و اگر بمیرید یا کشته شوید هر آینه در پیشگاه خداوند محشور می‌شوید." همچنین تکیه‌ی رزمندگان بر یاری خداوند متعال بود و معتقد بودند که "إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَ إِنْ يَخْذَلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ" (آل عمران / ۱۶۰) "اگر خدا شما را یاری کند، هیچ کس بر شما غلبه نخواهد کرد. و اگر شما را خوار دارد، چه کسی از آن پس یریتان خواهد کرد؟ پس مؤمنان باید که بر خدای توکل کنند." این در حالی بود که در اواخر جنگ، عراق از نظر توپ‌خانه هم برتری ۲ به ۱ نسبت به ایران پیدا کرده بود و از نظر مهمات و اجرای آتش نیز محدودیتی نداشت. در بخشی از فصل دهم به چگونگی تبدیل جنگ شهرها به جنگ موشکی اشاره شده و از هدف قرار گرفتن تهران و بغداد با موشک‌های اسکاد سخن به میان آمده است. البته نویسندگان معتقدند که حملات موشکی خسارات سنگینی بر هیچ یک از طرفین نداشته اما در عوض، بمباران‌های هوایی شهرها پر تلفات بوده

است. در نهایت در این فصل نتیجه گیری می‌شود که مسائلی نظیر "جنگ شهرها"، "نگرانی فزاینده از بکارگیری سلاح های شیمیایی توسط عراق"، "خستگی مردم از فرسایشی شدن جنگ"، "ناتوانی ایران از حملات تلافی جویانه"، "افزایش تلفات ایران در طول سال های گذشته"، "تنگناهای اقتصادی" و "اطمینان از این که در صورت توقف حملات ایران، دیگر این کشور در معرض تهدید قرار ندارد" از عوامل پذیرش قطع‌نامه‌ی ۵۹۸ و تحریک ایران به برقراری آتش بس بوده است. در این فصل همچنین از تشدید درگیری‌های آمریکا با ایران در بهار و اوایل تابستان سال ۱۳۶۷ و حمله‌ی ناوهای امریکایی به سکوهای نفتی نصر و سلمان و نیز حمله‌ی ناو چند منظوره‌ی وینستون چرچیل به اسکادها و پدافند هوایی جمهوری اسلامی در تنگه‌ی هرمز مطالبی بیان شده است. به علاوه از حمله‌ی موشکی به کشتی امریکایی و نیز اصابت کشتی جنگی امریکا به مین‌های دریایی در شمال بحرین و حمله‌ی کشتی‌های جنگی امریکایی به ناوهای سهند و سبلان و جوشن نیز نکاتی درج شده است.

فصل یازدهم به مدیریت جنگ و مشکلات ایران و عراق در این زمینه اختصاص یافته است. طبعی است که قدرت ارتش، "ابعاد تعداد نفرات"، "میزان و نوع تجهیزات" و "آموزش تخصصی و مهارتی" رزمندگان می‌باشد. به کارگیری مؤثر قدرت نظامی در هر کشور، به عواملی چون طرح‌ریزی درست عملیات، مدیریت و فرماندهی یگان‌ها و فرمان آزادی عمل فرماندهان میدانی در صحنه‌ی نبرد بستگی دارد. ارتش عراق که فرماندهانش به دلیل نگرانی حکومت، به طور دائم تحت مراقبت و حفاظت قرار داشتند از کارایی کمتری برخوردار بودند زیرا با این شیوه روند کلی فرماندهی در تمام سطوح به طور جدی مختل می‌شد. در این کتاب مهم‌ترین مشکل فرماندهی یگان‌های عراقی تمرکز بیش از حد قدرت در دست صدام و سیاسی کردن ساختار فرماندهی ارتش عراق ذکر شده است. این امر

موجب کاهش شدید کارایی نیروهای عراقی می‌شده است. البته نویسندگان معتقدند که تقریباً یک دهه طول کشید تا عراق درک کند ارتش این کشور باید به صورت حرفه‌ای تجدید سازمان شود، با این حال ارتش خلقی (جیش الشعبی) را حتی تا آستانه‌ی آتش بس هم کاملاً ناکارآمد ارزیابی می‌کنند. از دیدگاه نویسندگان، مشکل فرماندهی یگان‌های ایرانی، اعتقاد به برتری انقلابی‌گری بر حرفه‌گرایی نظامی، کارایی شور و شوق انقلابی و تاکتیک امواج انسانی به جای سازمان و فناوری ذکر شده است. به نظر می‌رسد نویسندگان کتاب آشنایی زیادی با واقعیات جبهه‌های ایران و چگونگی کسب معرفت واحدهای ایرانی و شیوه‌ی فرماندهی و کنترل نیروهای مردمی نداشته‌اند زیرا انقلابی‌گری و شور و اشتیاق رزمندگان، به معنای نادیده گرفتن اصول نظامی و برنامه‌ریزی نیست. نویسندگان در پایان این فصل، درسی را که از جنگ عراق با ایران در باره‌ی مدیریت جنگ فرا می‌گیرند این است که باید میزان کارایی نیروهای نظامی جهان سوم را بر اساس بررسی دقیق مأموریت‌ها و ندهی عالی آنها سنجید.

فصل دوازدهم به موضوع رسته‌های مرکب و جنگ زمینی می‌پردازد. گرچه حملات واحدهای پیاده نظام، عمده‌ترین عامل پیشروی‌های طرفین جنگ به ویژه ایران بوده است ولی این کتاب مدعی است که هیچ یک از دو کشور ایران و عراق نتوانستند از ظرفیت کامل تسلیحات زمینی خود استفاده کنند و قابلیت‌های لازم را برای انجام عملیات رسته‌های مرکب و سورتی مؤثر ایجاد نکردند. در این باره توجه به این نکته ضروری است که در این حوزه، مشکلات هر دو طرف ناشی از نداشتن سازمان و آموزش برای انجام جنگ‌های مدرن بود. ایران و عراق تعداد زیادی از تانک‌ها و خودروهای زرهی خود را در نخستین سال‌های جنگ از دست دادند زیرا واحدهای زرهی را مجبور می‌کردند که بدون پشتیبانی مناسب پیاده نظام و آتش توپخانه وارد عمل شوند. از سال سوم جنگ به بعد این امر در جبهه‌ی

ایران معکوس شد و رزمندگان پیاده مجبور بودند بدون پشتیبانی قوای زرهی کافی دست به تهاجم علیه مواضع ارتش عراق بزنند که این وضعیت نیز پیشروی آنها را محدود می‌ساخت. همچنین هر دو کشور از نیروی زرهی به صورت غیر قابل انعطافی در وضعیت دفاعی ایستا استفاده کرده و تانک‌ها را به عنوان توپ‌خانه و برای اجرای آتش مستقیم علیه اهداف معینی به‌کار می‌گرفتند. به هر حال هیچ‌یک از دو طرف جنگ، واحدهای زرهی، پیاده، توپخانه، موانیروز و نیروی هوایی خود را به طور مؤثری با یکدیگر ترکیب نمی‌کردند، گرچه از تک‌تک آنها به خوبی استفاده می‌کردند. تجربه نشان داده است که یک کشور نمی‌تواند برای دستیابی به نتایج قاطع، فقط با استفاده از نیروی پیاده، بدون تکیه بر رسته‌های مرکب پیروز شود زیرا نیروهای پیاده دارای بدو و مانده‌های پیشروی محدودی هستند و به سرعت پراکنده می‌شوند و تمرکزشان را از دست می‌دهند. این نیروها حتی زمانی که در اوج موفقیت هستند ممکن است با تری خود را از دست بدهند و قوای زرهی دشمن با استفاده از فرصت به دست آورده، نیروهایش را متمرکز کرده و علیه آنها وارد عمل شود، همان گونه که در عملیات‌های خیبر و بدر این گونه شد و قوای پیاده‌ی ایران پس از یک هفته رعب و وحشت، آنچه را به دست آورده بودند از دست دادند. در عین حال در کتاب به رشد ستاره نظامی در هر دو کشور اشاره می‌کند و معتقد است ایران و عراق میراث و سرور از تجهیزات خارجی و ساخت داخل خود را متناسب با شرایط عملیات و نحوه اصلاح کرده و تغییر می‌دادند و آنها را به‌کار می‌گرفتند.

فصل سیزدهم به درس‌ها و تجربیات ناشی از جنگ‌های هوایی، موشکی، دفاع هوایی و سلاح‌های کشتار جمعی می‌پردازد. بر این اساس بیان شده است که گرچه نیروی هوایی تأثیر مهمی در جنگ داشته ولی اثر راهبردی و تاکتیکی عمده‌ای متناسب با کمیت و کیفیت سلاح‌های دو طرف نداشته است. جنگنده‌های ایران عمدتاً در ارتفاع پایین پرواز می‌کردند تا از حوزه‌ی نفوذ

انواع موشک‌های سام با برد بلند عراق در امان باشند و جنگنده‌های عراقی در ارتفاع بالا پرواز می‌کردند تا از برد موشک‌های هاوک ایران در امان باشند. ایران و عراق از توپ‌های پدافند هوایی ارتفاع پست مثل ۲۳ م و ۱۴/۵ م علاوه بر پوشش منطقه‌ای برای مقابله با نیروهای پیاده هم استفاده می‌کردند. عملکرد بال‌گردها نسبت به هواپیماها در پشتیبانی نزدیک از یگان‌های در خط بهتر بوده است. به‌کارگیری موشک‌های زمین به زمین تأثیر چندانی بر روند جنگ نداشته است اما عراق در سال پایانی جنگ از آن برای تضعیف روحیه‌ی مردم ایران و کاهش حمایت عمومی آنها از جنگ استفاده می‌کرد که موجب واکنش متقابل ایران نیز گردید. استفاده‌ی عراق از جنگ افزارهای شیمیایی به‌ویژه در سال پایانی جنگ به عنوان یکی از ابزارهای مهم عراق در پیروزی علیه نیروهای پیاده تبدیل شده بود. البته عراق به رغم امضای پروتکل ۱۹۲۵ ژنو مبنی بر منع استفاده از گازهای شیمیایی، از سلاح‌های شیمیایی به عنوان ابزاری برای جنگ روانی علیه رزمندگان ایران هم استفاده می‌کرد. شاید یکی از دلایل حمله‌ی شیمیایی به شهرهای سرشهر حلبچه نشان دادن عدم پابندی عراق به رعایت هرگونه اصول اخلاقی در جنگ بود تا بتواند سبب ایجاد وحشت و رعب در بین غیرنظامیان شود.

فصل چهاردهم به درس‌های جنگ دریایی به ویژه جنگ نفتکش‌ها اختصاص یافته است. گرچه در این فصل بعضی از مطالب فصل دوم قبل با زبان دیگری تکرار شده است ولی جنگ نفتکش‌ها را مهم‌ترین جنبه‌ی جنگ در دریا بر می‌شمرد و فهرستی از حمله به کشتی‌ها از اول تا آخر جنگ ارائه می‌دهد. از نظر نویسندگان علت درگیری‌های دریایی به تلاش‌های عراق برای تضعیف ایران از طریق حمله به نفتکش‌ها و نیز حضور نیروهای دریایی کشورهای غربی به رهبری آمریکا با بهانه‌ی تضمین آزادی تردد نفتکش‌ها در خلیج فارس بر می‌گردد. در تجربیات ذکر شده در این فصل ظهور نیروی دریایی سپاه پاسداران که با استفاده از قایق‌های تندرو، موشک‌های ساحل به دریا و سایر اقدامات

توانست نوعی جنگ نامتعارف را در خلیج فارس طراحی کند، از مشکلات جدی آمریکا در خلیج فارس ارزیابی می‌شود که می‌توانست به یک تهدید دریایی عمده تبدیل شود.

در پایان، درس‌های برگرفته از جنگ مین از جمله برخورد نفتکش بریجتون با مین‌های شناور، درس‌های برگرفته از عملیات اسکورت کاروانها و برخورد های نظامی پدید آمده در جریان محافظت از نفتکش‌ها ترسیم شده می‌شود و به حمله‌ی ناو وینسنس به پرواز شماره ۶۵۵ هواپیمای هاستی اشاره می‌شود. همچنین به ضرورت به‌کارگیری نوآوری و اتخاذ ابتکار عمل بوجه شده است. تمام تلاش نویسندگان برای محق جلوه دادن اقدامات ایران در خلیج فارس به‌کار رفته و سعی شده است که پرتاب موشک به هواپیمای مسافری، جمهوری اسلامی به دلیل پرواز در محیط درگیری و اشتباه خدمه‌ی ناو دسلا، داده شود که روشن است این دلیل، توجیه پذیر نیست. به هر حال مطالعه‌ی این کتاب که با دیدگاهی آمریکایی نوشته شده است می‌تواند از جهاتی برای خوانندگان ایرانی مفید باشد. تعمق در مطالب کتاب به‌ویژه برای کسانی که دست اند کار دفاع در برابر تهاجم ارتش متجاوز عراق بوده‌اند و رزمندگانی که از تاریخ جمهوری اسلامی در خلیج فارس دفاع کرده‌اند و در برابر اقدامات تهاجمی رانه‌ی آمریکا در حمایت از صدام حسین ایستاده‌اند، جالب‌تر خواهد بود.